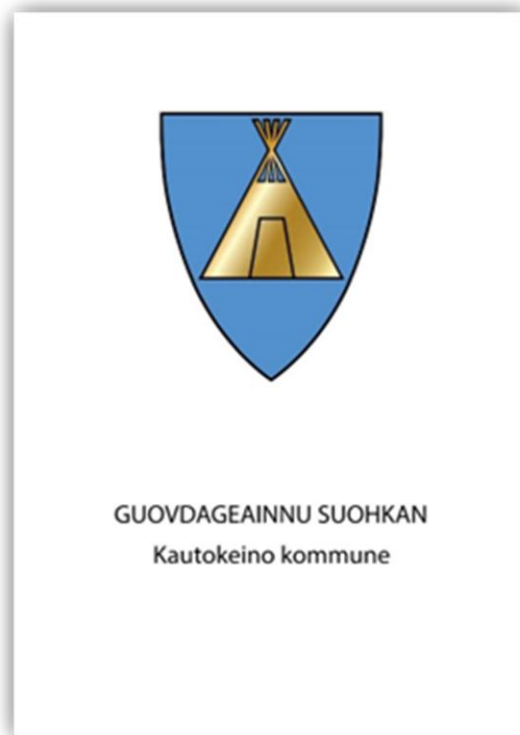

**PLANSTRATEGI FOR
GUOVDAGEAINNU SUOHKAN – KAUTOKEINO KOMMUNE
2024 – 2027**

Vedtatt av kommunestyret 19.12.2024, sak 68/24

Innhold

Forord	4
1. Innledning.....	5
2. Nasjonale og regionale føringer	6
2.1 Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging.....	6
2.2 FNs bærekraftsmål	7
2.3 Regionale føringer.....	8
3. Plansystemet i Guovdageainnu suohkan	9
3.1 Kommuneplan	10
3.2 Kommunedelplan og reguleringsplaner	10
3.3 Temaplan	10
3.4 Budsjett og handlingsdel med økonomiplan (HØP)	11
3.5 Virksomhetsplan	11
3.6 Strategier	11
3.7 Begrep og ordliste.....	12
4. Utfordringsbildet og planbehov	13
4.1 Helhetlig samfunnsutvikling	13
4.2 Samisk språk.....	15
4.3 Sosial bærekraft	16
4.4 Klima- og miljømessig bærekraft.....	20
4.5 Økonomisk bærekraft	24
5. Planstrategi 2024 – 2027.....	28
6. Kommunestyrets vedtak sak 68/24.....	29

Forord

En planstrategi er en plan for planene. Planstrategien skal beskrive hvilke planer vi har behov for om vi skal løse de utfordringene vi står overfor. Gode planer gir både administrasjon, politikere og innbyggere forutsigbarhet og verktøy for å styre Guovdageaidnusamfunnet og Guovdageainnu suohkan i riktig retning de neste årene.

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Vår visjon Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi beskriver en ambisiøs og fremtidsrettet retning som en veiviser for det samiske samfunnet. Guovdageaidnu suohkan - Kautokeino kommune står overfor en tid med store muligheter og utfordringer. Som en viktig del av Sápmi, har vi et ansvar for å forvalte våre ressurser på en måte som sikrer en bærekraftig utvikling for både dagens og fremtidens generasjoner.

Når kommunen nå vedtar en ny planstrategi er den basert på de utfordringene vi ser vi har, på bakgrunn av et bredt kunnskapsgrunnlag som er blitt utarbeidet i 2023 og 2024. I forbindelse med prosessen med ny kommuneplanens samfunnsdel, har Guovdageaidnu suohkan hatt en omfattende medvirkningsprosess. Mange av våre innbyggere har gitt innspill og delt sine meninger om hvordan Guovdageaidnusamfunnet skal være i fremtiden. Denne innsikten har vi tatt med oss i utarbeidelse av denne planstrategien.

De neste årene vil bringe med seg flere viktige prosesser som krever at vi er både fleksible, endringsvillige og målrettede. Klimaendringer, miljøutfordringer, befolkningsnedgang, økonomisk usikkerhet og endringer i samfunnsstrukturene er bare noen av de temaene vi vil måtte håndtere. For å lykkes i dette arbeidet er vi avhengige av samarbeid – både med våre egne innbyggere og med andre aktører i samfunnet.

1. Innledning

Planstrategien skal klargjøre hvilke planoppgaver kommunen skal jobbe med i kommunestyreperioden for å legge til rette for ønsket utvikling. Målet er å styrke den politiske styringen av de planoppgaver som skal prioriteres, og at prioriteringene bygger på en bred vurdering av kommunens utfordringer.

Som kommune er vi pålagt å vedta en planstrategi innen ett år etter at nytt kommunestyre er konstituert. Planstrategien er ikke en plantype, men et hjelpemiddel til å fastlegge videre planarbeid. Planstrategien er ikke en arena for å vedta mål og konkrete strategier, dette gjøres i kommuneplanens samfunnsdel.

Kommunene skal løse sammensatte samfunnsproblem og skal etter plan- og bygningsloven (pbl) "fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner". I følge pbl § 10-1 skal: "Planstrategien omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden".

Formålet med planstrategien er blant annet å få oversikt over

- hvilke planer som finnes og en vurdering av disse
- hvilke planer som bør revideres
- hvilke planer som bør gå ut
- hvilke nye planer som bør bli utarbeidet

Planene som er omtalt i planstrategien er sentrale planer vedtatt av kommunestyret. Interne planer er ikke en del av planstrategien.

I planstrategien skal det også bestemmes om gjeldende kommuneplan skal revideres helt eller delvis, eller om den skal videreføres uten endringer. Det er allerede igangsatt en prosess i 2023 med en fullstendig revisjon av kommuneplanens samfunnsdel, som vedtas i mars 2025.

Planstrategien må også si noe om forventinger fra nasjonale og regionale styresmakter og hvilke utfordringer som kommunen må planlegge for. Arbeidet med kommunens planstrategi startet i 2023 med utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag, som ble ferdigstilt i august 2024.

Som kommune må vi også tilpasse planleggingen ut fra tidligere erfaringer med planlegging, ressurser og kapasitet i organisasjonen. Det at ikke alt planarbeid fra forrige planstrategi har blitt gjennomført, skyldes flere forhold. Først og fremst er det et ressurs spørsmål. Man har kanskje ikke bemanning nok til å klare alle oppgaver organisasjonen har blitt pålagt, eller man har kanskje ikke avsatt nok økonomiske midler til å gjennomføre planarbeidet. Det er derfor veldig viktig at en kommunal planstrategi er realistisk i forhold til hva man klarer å gjennomføre. Det er greit å ha store ambisjoner, men man må ikke glemme hva daglig drift og daglige oppgaver krever av tid og ressurser.

Plan- og bygningsloven gir kommunene fleksibilitet til å tilpasse planleggingen til behovet. Regjeringen mener det er viktig at dette handlingsrommet utnyttes for å legge til rette for ønsket utvikling, samtidig som planleggingen ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Medvirkning i planstrategien blir ivaretatt gjennom offentlig ettersyn før vedtak. Også innsikten Guovdageainnu suohkan har fått gjennom en omfattende medvirkningsprosess i forbindelse med den nye samfunnsdelen. Kravet i plan- og bygningsloven om å innhente synspunkter fra statlige og regionale myndigheter og nabokommuner vil bli oppfylt.

2. Nasjonale og regionale føringer

Kommunen skal gjennom planene sine ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver. Derfor må planstrategien legge til grunn både nasjonale og viktige regionale føringer.

2.1 Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging

Plan- og bygningsloven er det viktigste styringsdokumentet for den kommunale planleggingen. Loven slår fast i § 6-1 at staten skal levere forventninger til den regionale og kommunale planleggingen hvert fjerde år.

[I regjeringen sine Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2037](#) er det en forventning om at fylkeskommunene og kommunene legger bærekraftsmålene, de nasjonale klima- og miljømålene og lokalt folkestyre til grunn for samfunns- og arealplanleggingen, og legger til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet.

De nasjonale forventningene er bygd opp omkring fem tema:

- samordning og samarbeid i planleggingen
- trygge og inkluderende lokalsamfunn
- velferd og bærekraftig verdiskaping
- klima, natur og miljø for framtida
- samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen mener at oppdaterte planer er nødvendig for å få til en bærekraftig samfunns- og arealutvikling og for å gjennomføre lokal, regional og nasjonal politikk. Det forventes at behovene som følger av endringene i samfunnsmessige, demografiske, politiske og naturgitte forhold følges.

Effektive og involverende planprosesser og digitalisering som åpner for nye måter å samhandle på, er en forventning. Planprosessene skal videre være åpne og etterprøvbare og alle interesser skal ha mulighet for å bli hørt.

Det forventes også at samfunns- og arealplanleggingen bygger på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag for å legge grunnlag for reelle strategiske drøftinger, interesseavklaringer og gode løsninger.

God samordning mellom myndighetene for å få frem interesser så tidlig og tydelig som mulig er viktig.

Følgende tema er det forventet at fylkeskommuner og kommuner skal følge opp gjennom den regionale og kommunale planleggingen:

Trygge og inkluderende lokalsamfunn

- Levende byer, tettsteder og bygder
- Nok og varierte boliger
- Gode fysiske rammer for hverdagslivet
- Natur- og kulturmiljø som ressurs
- Bedre levekår og folkehelse
- Varierte møteplasser og tilbud

Velferd og bærekraftig verdiskaping

- Legge til rette for grønne industrinæringer
- Tilgang på kompetanse, arbeidskraft og gode tjenester
- God infrastruktur som grunnlag for verdiskaping
- Tilrettelegging for natur- og kulturbasert næringsliv
- Verdiskaping i en sirkulær økonomi

Klima, natur og miljø for framtida

- Helhetlig planlegging for å nå klima- og miljømålene
- Forebygge klimagassutslipp og sikre muligheten for karbonopptak
- Bevare naturmangfold, friluftslivsinteresser og kulturmiljø
- Rene og rike vann og vassdrag

Samfunnssikkerhet og beredskap

- Naturfarer og klimatilpasning
- Forsvarets arealbehov
- Vern av dyrka jord
- Rent og trygt drikkevann
- Risiko- og sårbarhetsanalyser som grunnlag for bedre planer

2.2 FNs bærekraftsmål

FNs medlemsland har vedtatt 17 mål for å oppnå bærekraftig utvikling. Dette er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Regjeringen har bestemt at de 17 bærekraftsmålene til FN skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i de største utfordringene i vår tid, også i Norge.

Gjennom nasjonale føringer for regional og kommunal planlegging, er det tydelige forventninger om at kommunal sektor legger FN sine bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen.

Bærekraftsmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Sammenhengen mellom disse dimensjonene avgjør om noe er bærekraftig. Målene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt

Utvikling av et bærekraftig Guovdageaidnusamfunn krever langsiktig og samordnet innsats fra kommunen og aktører i lokalsamfunnet. Kommunestyret, gjennom kommuneplanens

samfunnsdel, peker ut retning og mål for å utvikle et sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig Guovdageaidnu.

Guovdageainnu suohkan har utarbeidet et kunnskapsgrunnlag, som er bygd opp tematisk etter sosial-, klima- og miljømessig-, og økonomisk bærekraft.

Sosial bærekraft handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Vi skal sikre god livskvalitet, for oss som lever nå og for kommende generasjoner.

Klima – og miljømessig bærekraft handler om at fremtidige generasjoner får overta naturen i minst like god stand som når vi overtok den, og at den menneskelige utviklingen skjer innenfor naturens tålegrense. Vi må ta bevisste og smarte valg når det gjelder bruk av de begrensede ressursene våre.

Økonomisk bærekraft handler om at vi må sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Utfordringen er å gjøre økonomien bærekraftig, såkalt grønn vekst, slik at den både sikrer menneskers behov, og holder seg innenfor naturens tåleevner. I tiden fremover vil vi få større avstand mellom innbyggernes behov for velferdstjenester og velferdssamfunnets evne til å tilby disse tjenestene.

I arbeidet med kunnskapsgrunnlaget har vi fått se på bærekraftsmålene i lokal kontekst, og vurdert disse opp mot hvilke utfordringer og muligheter Guovdageaidnusamfunnet har.

Alle 17 bærekraftsmål ligger til grunn for planlegging, da målene er gjensidig avhengig av hverandre. Med bakgrunn i Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommunes utfordringsbilde vil man ha et særskilt fokus på følgende mål:

2.3 Regionale føringer

Guovdageainnu suohkan vil ta hensyn til [regionale planer](#) i planleggingen de neste fire årene.

Finnmark fylkeskommunes regionale planstrategi for 2024 – 2028 er «Utviklingsplan for Finnmark». Det er valgt fem satsningsområder for utviklingsplanen:

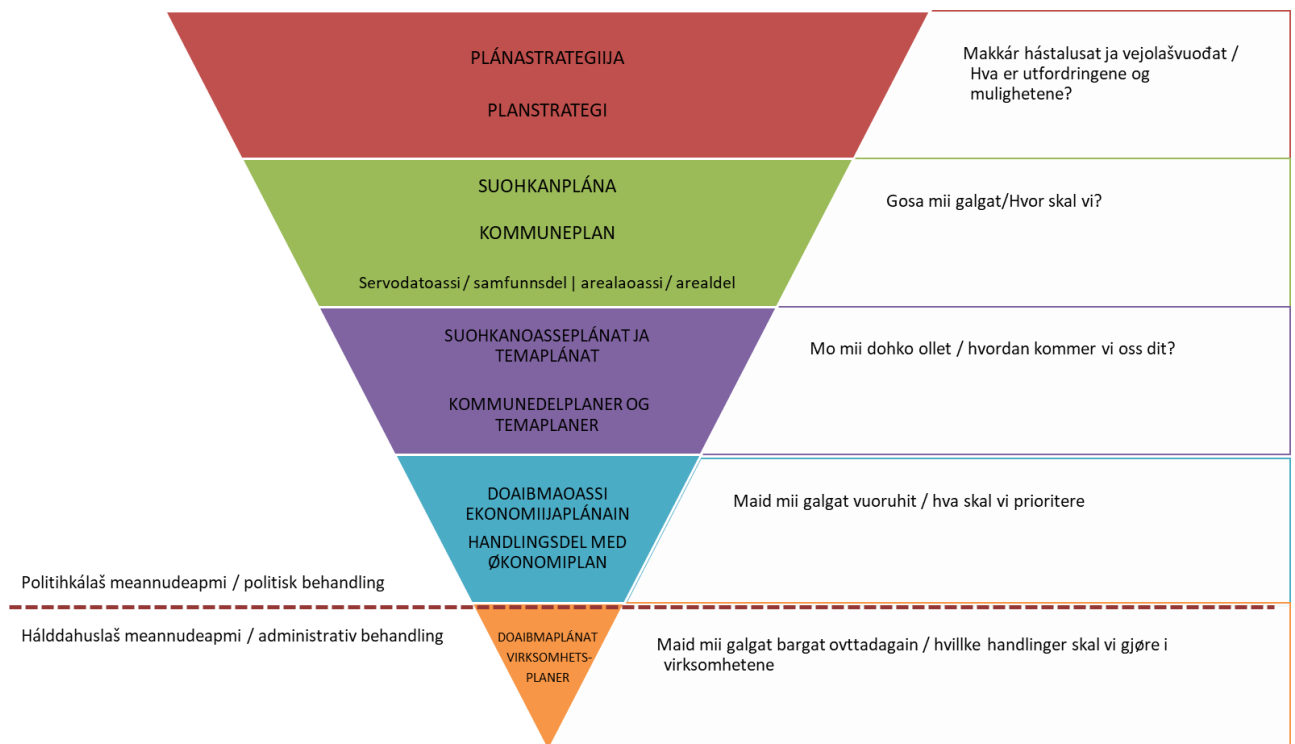
- Arealutvikling
- Energiforsyning
- Utdanning og forskning og utvikling
- Folk
- Videreutvikle sivilt og militært samarbeid

3. Plansystemet i Guovdageainnu suohkan

God ledelse og gode plan- og styringsprosesser er en forutsetning for at Guovdageainnu suohkan skal kunne ivareta sin rolle som tjenesteyter, samfunnsutvikler og demokratisk arena.

Ny kommunelov krever tettere kobling mellom plansystem og økonomistyring, for å få mer målretta og realistisk styring. Oppfølging av mål krever tettere, mer omfattende og mer forpliktende samarbeid på tvers i organisasjonen

Planlegging handler om å gå fra kunnskap til handling. Kommunens plansystem skal være et verktøy for å gå fra mål til handling. Kommuneplanens samfunnsdel skal ligge til grunn for all planlegging og videre utviklingen av kommunen som organisasjon, og sikrer dermed at bærekraftsmålene blir integrert i kommunens plan- og styringssystem. Sammenhengene i det kommunale plansystemet skal vektlegges i større grad enn tidligere. Det skal bli en tydeligere kobling mellom bærekraftsmålene, kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, oppfølgende tema- og kommunedelplaner, den årlige rulleringen av handlings- og økonomiplanen, og sektorenes virksomhetsplaner

Guovdageainnu suohkan vil vedta en ny kommuneplanens samfunnsdel i mars 2025, med en ny målstruktur. Alle nye planer og strategier skal vise til hvilke samfunns mål de skal bidra til å oppfylle.

I Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune er handlings- og økonomiplanen kommuneplanens handlingsdel, med en fireårig økonomiplan og et årsbudsjett. Handlingsdelen beskriver hvordan kommuneplanen skal følges opp de fire neste årene, og revideres hvert år. Den gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planlegging og oppgaver, og konkretiserer

tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer. Den skal vise hvordan samfunnsmålene med tilhørende mål og strategier følges opp gjennom økonomiske prioriteringer.

Kommunens planstrategier for de neste kommunestyreperiodene vil gå nærmere inn på hvordan samfunnsmålene skal følges opp og konkretiseres i temaplaner og kommunedelplaner.

Planstrategien skal bidra til at det ikke lages flere planer enn nødvendig, og at de planene som blir foreslått bidrar til å styrke tverrfaglig samarbeid og innsats, med en tydelig kobling til kommunens handlings- og økonomiplan.

For å forenkle plansystemet og skille på planer som er juridisk bindende og ikke, så vil Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune bruke plantype kommunedelplan på arealplaner, og plantype temaplan på alle andre planer som knyttes til kommuneplanens samfunnsdel.

3.1 Kommuneplan

Kommuneplanen er kommunens overordnede plan, og kommunestyrets viktigste styringsdokument. Alle kommuner skal ha en kommuneplan, med en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen og arealdelen kan utarbeides sammen, eller hver for seg.

Kommuneplanens samfunnsdel er viktig for å samordne mellom den enkelte sektors utfordringer og prioriteringer og kommunens samlede utvikling. Det er et lovkrav av Kommuneplanens samfunnsdel skal være grunnlag for sektorenes planer og virksomhet i kommunen. Mål og strategier er vedtatt i samfunnsdelen skal være grunnlag for planer som vedtas, både på ulike sektorområder, for arealdelen og for kommunens økonomiplanlegging.

En langsiktig arealstrategi inngår som del av kommuneplanens samfunnsdel, og legges til grunn for kommuneplanens arealdel.

Arealdelen skal vise sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Den skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk. Arealdelen skal også vise hvilke hensyn som må ivaretas ved disponeringen av arealenebeskrivelsene

3.2 Kommunedelplan og reguleringsplaner

Kommunedelplan er en plantype som er forankret i Plan og bygningsloven og har samme krav til prosess under utarbeidelsen av planen som kommuneplanen har. En kommunedelplan følger mer spesifikt opp temaer eller virksomhetsområder fra kommuneplanen, og skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig.

Reguleringsplan angir bruk, vern og utforming av arealer og fysiske omgivelser. Den består av et detaljert arealplankart med tilhørende planbestemmelser og en planbeskrivelse.

3.3 Temaplan

En temaplan er en strategisk plan som følger opp kommuneplanens mål mer spesifikt innen et tema, sektor eller fagområde. Den har ikke lovfestet samme krav til prosess som kommunedelplan og kan derfor følge en annen og mer hensiktsmessig prosess etter hva som er

målet med planen. Medvirkning skal sikres i like stor grad som i kommuneplan og kommunedelplan.

Temaplanen inneholder både mål, strategier og tiltak, og kan ha satsingsområder. Noen temaplaner vil være sektorovergripende og gi føringer for hele organisasjonen, andre temaplaner gjelder for en sektor eller fagområde. Revidering av den enkelte temaplan vurderes i forbindelse med planstrategien hvert fjerde år.

Det skal utarbeides oppstartsnotat for temaplanene etter fastsatt mal som behandles i de respektive hovedutvalgene og formannskapet som planutvalg. Dette for å sikre politisk forankring av planarbeidet, og for at alle planprosesser gjennomføres på en systematisk måte gjennom arbeid med kunnskapsgrunnlag og medvirkning.

3.4 Budsjett og handlingsdel med økonomiplan (HØP)

Alle kommuner er pålagt å utarbeide en økonomiplan som skal omfatte hele kommunens virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i perioden. Økonomiplanen skal revideres årlig og skal omfatte minst de fire neste budsjettårene.

I Guovdageainnu suohkan innarbeides økonomiplanen sammen med årsbudsjettet i handlingsprogrammet. Årsbudsjettet er bindende når det er vedtatt av kommunestyret. Handlingsprogrammet inneholder økonomiske rammer, mål og planlagte aktiviteter for kommende fireårsperiode.

3.5 Virksomhetsplan

Alle sektorer (og virksomheter) skal hvert år utarbeide en virksomhetsplan for sin virksomhet, som godkjennes av kommunedirektøren. Virksomhetsplanen er et administrativt verktøy som skal sikre sammenheng mellom organisasjonens mål, tiltak og resultater, samt oppfølging av politiske vedtak, lover og forskrifter. Mål, strategier og oppdrag fra kommuneplanen, temaplaner og handlingsprogram skal følges opp og operasjonaliseres i sektorene gjennom virksomhetsplanene.

3.6 Strategier

En strategi er et overordnet retningsgivende styringsdokument som gjelder for ett eller flere tjenesteområder. Strategidokumentene er ikke en del av plansystemet, men inngår i kommunens styringssystem. Guovdageainnu suohkan har flere strategidokument for ulike områder, for eksempel strategi for fjernundervisning og, digitaliseringsstrategi, reisemålsstrategi og helhetlig plan for lokaldemokratiutvikling og kommunikasjonsstrategi for lokaldemokratiske saker.

Flere av strategiene behandles politisk, men vil ikke ha samme krav til saksbehandling og medvirkning som temaplaner. Strategier vil ikke synliggjøres i planstrategien. Det er likevel verdt å understreke at strategier utarbeides som en del av kommunens systematiske arbeid og vil kreve ressurser i forbindelse med utarbeiding.

3.7 Begrep og ordliste

Plansystemet omfatter og omtaler ulike aktører i kommunen, både i tekst, mål og strategier. Begrepene som blir brukt er:

- Guovdageaidnusamfunnet – alle innbyggere og aktører som opererer innenfor de geografiske grensene til Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune
- Guovdageaidnu – omfatter områder innenfor de geografiske grensene til kommunen, inkludert Máze og andre bygder
- Guovdageaidnu márkan – tettstedet Guovdageaidnu - Kautokeino
- Guovdageainnu suohkan – organisasjonen Kautokeino kommune

Når det er behov for å oppdatere eksisterende planer brukes begrepene rullere og revidere en plan. Forskjellen kan som hovedregel defineres slik:

- Rullere: Oppdatering av planen i forhold til dagens kunnskap og supplering innenfor eksisterende rammer.
- Revidering: Se på hele/deler av planen, herunder mål og prioriteringer.

Norsk	Samisk
Planstrategi	Plánastrategiija
Planprogram	Plánastrámma
Kommuneplan	Suohkanplána
Kommuneplanens samfunnsdel	Suohkanplána servodatoassi
Kommuneplanens arealdel	Suohkanplána areáloassi
kommunedelplaner	Suohkanoasseplánat
Temaplaner	Temáplánat
Handlingsdel med økonomiplan (HØP)	Doaibmaoassi ekonomiiaplánain (DEP)
Virksomhetsplaner	Doaibmaplánat

4. Utfordringsbildet og planbehov

Utfordringsbildet i kunnskapsgrunnlaget vil bli oppsummert i dette kapittelet.

Kunnskapsgrunnlaget i sin helhet er et vedlegg til denne planstrategien.

Utfordringene for Guovdageaidnusamfunnet er delt inn etter de tre dimensjonene i bærekraftsmålene, slik som i kunnskapsgrunnlaget; sosial bærekraft, klima og miljømessig bærekraft og økonomisk bærekraft. Det understrekes at ingen av bærekraftsdimensjonene står for seg selv, men er uløselig knyttet til hverandre. Arbeidet med ett bærekraftsmål i en dimensjon vil påvirke bærekraftsmål i de andre dimensjonene.

Med grunnlag i utfordringsbilder er det gjort vurdering av hvilke planer Guovdageaidnu suohkan har behov for. Vurderingene gjøres også på bakgrunn av forrige planstrategi. Innledningsvis gjøres det en vurdering behov for rullering av kommuneplanen, under punkt 4.1 helhetlig samfunnsutvikling.

4.1 Helhetlig samfunnsutvikling

Det har vært en betydelig reduksjon i folketallet i Guovdageaidnu siden 2000, med en forventet ytterligere nedgang fremover. Det forventes en nedgang av barn og unge, samt den yrkesaktive delen av befolkningen. Antallet eldre vil øke. Nedgangen i antall yrkesaktive, sammen med økningen i den eldre delen av befolkninga, vil redusere samfunnets aldersbæreevne. Dette vil utfordre både kommuneøkonomien og tjenestetilbudene i framtida.

Folketallet 1. kvartal 2024

2848 innbyggere

Forventet folketall i 2034

2687 innbyggere

Forventet folketall i 2044

2584 innbyggere

Forventet nedgang 2024-2044

9,3 prosent

Kilde: SSB tabell 13600 - hovedalternativet

Mange unge flytter ut for å søke utdanning og arbeid andre steder, noe som forsterker utfordringene knyttet til befolkningsnedgang. Færre yrkesaktive medfører en kamp om riktig og nok kompetanse. Kvaliteten på tjenestene som kommunen yter til innbyggere i alle aldre er avhengig av kompetanse- og kunnskapsnivået i tjenestene. Alle deler av kommunen opplever allerede nå at det er utfordrende å rekruttere riktig kompetanse.

Færre innbyggere betyr også mindre inntekter for kommunen - Økt konkurranse om arbeidskraft gir utfordring med å rekruttere fagpersoner, som i neste omgang vil gi dyrere tjenester og kortsiktige løsninger. De demografiske endringer gir kommunen et økt tjenestebehov for helse- og omsorgstjenester og lavere tjenestebehov i barnehager og skoler. Balansegangen blir å forskyve ressurser til den innbyggergruppen som øker mest, uten at det går på bekostning av øvrige innbyggergrupper. Sentraliseringstrenden setter også press på samisk kultur og språk.

Kommuneplanens samfunnsdel

Det ble startet opp et arbeid med en fullstendig revisjon av kommuneplanens samfunnsdel i 2023. Den nye samfunnsdelen vedtas i mars 2025. I planprogrammet som er vedtatt for arbeidet med ny samfunnsdel fremkommer det at formålet med planarbeidet er å revidere kommuneplanens samfunnsdel slik at den blir et egnet verktøy for kommunen. I revideringen skal det også legges vekt på hvordan kommunen skal bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune skal sikre en god kobling mellom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel ved at samfunnsdelen inneholder en arealstrategi.

Guovdageaidnu, slik også andre distriktskommuner, står overfor store demografiske endringer og det er behov for å ta grep for å sikre bærekraftige lokalsamfunn i Guovdageainnu suohkan også i framtid. Utfordringsbildet for Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune peker på store endringer innenfor områdene demografi og endrede tjenestebehov, klima og næringsstruktur.

Guovdageainnu suohkan står altså overfor komplekse samfunnsutfordringer. Samtidig er det knapphet på ressurser. Skal vi levere riktige tjenester innenfor de rammene kommunen har også i fremtiden, må kommunens tjenestetilbud endres og omstilles. Vi må prioritere hvilke oppgaver vi skal løse. En mer helhetlig tilnærming, samarbeid på tvers av sektorer og fagområder, og samarbeid med kommunesamfunnet, frivilligheten, organisasjoner og næringslivet, blir sentralt. I tillegg må vi jobbe målrettet med tjenesteutvikling.

Kommunestyret har i oktober 2024 vedtatt tre satsningsområder med samfunnsmål for den nye kommuneplanens samfunnsdel som gjelder fra 2025 – 2037.

Satsningsområdene vektlegger Guovdageaidnu som et trygt, åpent og inkluderende samfunn, der vi tar vare på naturen gjennom bruk tråd med samiske verdier og tradisjoner. Med dette som grunnlag, vil vi legge til rette for utviklingskraft og vekst. Guovdageaidnu skal være et samfunn å leve i.

It goassege okto
Aldri alene

Birgejupmi buolvvas bulvii
Birgejupmi gjennom generasjoner

I den nye kommuneplanens samfunnsdel vil det bli lagt opp til at folkehelse, bærekraft og samskaping er gjennomgående tema i Guovdageainnu suohkans planarbeid.

Nana vuodđu boahhteáigái
Utviklingskraft for framtida

Folkehelse er viktig fordi et godt samfunn kjennetegnes av at menneskene som bor her har det bra. Tilrettelegging for god folkehelse innebærer at Guovdageaidnu suohkan vil bygge et samfunn som fremmer helse og trivsel for alle deler av befolkningen, og det er et perspektiver vi vil ha med oss i alle samfunnsområder.

Bærekraft er et begrep som favner vidt og som er sentralt i kommunal planlegging. Det er viktig fordi vi må sikre en utvikling som imøtekommer våre behov i dag, uten å ødelegge for kommende generasjoner.

Samskaping mellom kommune, innbyggere, næringsliv, andre offentlige aktører, akademia og frivilligheten er en nøkkel til utvikling av vårt lokalsamfunn. Godt samarbeid og samskaping der alle bidrar med sine ressurser skal bidra til å gjøre Guovdageaidnu til en levedyktig, attraktiv og innovativ kommune.

Kommuneplanens arealdel

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en kommuneplanens arealdel fra 2017. Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i 2017, og setter føringer for hvordan arealene i kommunen skal brukes i planperioden fram mot 2030. Det finnes to kommunedelplaner som utfyller kommuneplanens arealdel. Dette er kommunedelplan for Márkan, som ble vedtatt i 2017, og kommunedelplan for Máze, som ble vedtatt i 1997.

Det er ikke behov for revidere kommuneplanens arealdel, siden det eksisterer kommunedelplaner for Márkan og Máze. Kommuneplanens arealdel har avsatt areal til boligformål i de fleste småbygdene, og det ikke registrert behov for å avsette ytterligere areal for boliger.

Konklusjon

- Kommuneplanens samfunnsdel er under revidering og vedtas i 2025
- Kommuneplanens arealdel videreføres

4.2 Samisk språk

Utfordringsbildet

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en del av forvaltningsområdet for samiske språk. Kommunen skal i henhold til Sameloven § 3-13 drøfte utfordringene for samisk språk i kommunens planstrategi. Kommunen skal fastsette overordnede mål for å styrke samisk språk i kommunen som en tematisk kommunedelplan eller i kommuneplanens samfunnsdel.

Kommuner spiller en sentral rolle i arbeidet med å bruke og styrke samiske språk. De kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har et særskilt ansvar for å tilby informasjon og tjenester til den samiske befolkningen. Oppbygging av kompetanse i samisk språk og samisk kultur er viktig for at kommunene skal kunne tilby gode tjenester til den samiske befolkningen.

Samisk språk og kultur er en samfunnspilar i Guovdageaidnu, som en av få kommuner i Norge der samisk er det samfunnsbærende språk. Bærekraftige lokalsamfunn i Guovdageaidnu har en stor betydning for opprettholdelse av samisk kultur, språk og samfunnsliv. Det at færre velger å bosette seg i Kautokeino, som er en av to kommuner der samisk er majoritetsspråk, kan være en trussel for det samiske språkets framtid.

Senter for økonomisk forskning ved NTNU har på oppdrag fra KS utredet om samiske forvaltningskommuner har merkostnader til ivaretagelse av tospråklighet og samisk opplæring som følge av rollen og lovkrav som medfører å være en samisk forvaltningskommune. Rapporten viser at forvaltningskommunene har høyere kostnader innen grunnskole og administrasjon sammenlignet med andre kommuner. Resultatene støttes av funnene fra intervjuundersøkelsen, hvor informantene fra kommunesektoren rapporterer betydelige merkostnader i grunnskole og administrasjon som følge av språkforvaltningsansvaret. Oversetting av offentlige dokumenter og håndtering av henvendelser på samisk identifiseres som spesielle kostnadsdrivere.

Elevene i kommunen, som er en samisk språkutviklingskommune, er i et skolemiljø hvor så godt som all undervisning foregår på samisk og hvor undervisningskonteksten er samisk. Elevene får opplæring på sitt morsmål og i samsvar med samisk læreplan, som er tilpasset vår kultur og verdier. På den andre siden er læremiddelsituasjonen på samisk utfordrende, og det kan være vanskelig å rekruttere kvalifiserte lærere med samisk språkkompetanse. Det igjen kan gå utover kvaliteten på undervisning, og føre til et større arbeidspress på de lærerne som er tilgjengelig og utfordringer med å gi tilstrekkelig spesialundervisning eller støtte til elever med behov for tilrettelegging.

For å møte utfordringsbildet må vi gjøre følgende:

I samfunnsdelen vil overordnede mål og strategier for samisk språk fastsettes. For Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune som en språkutviklingskommune og hvor samisk er et samfunnsbærende språk anbefales det at samisk språk er et gjennomgående tema i det kommunale planverket framfor en egen plan for samisk språk. Et gjennomgående tema innebærer det skal vurderes i alle planer, og mål og strategier for samisk språk knyttet til den spesifikke sektoren/ tjenesteområdet/ temaet skal inn i planene.

Konklusjon:

- Overordnede mål for å styrke samisk språk i kommunen gjøres i kommuneplanens samfunnsdel.

4.3 Sosial bærekraft

Utfordringsbildet

Barn og unges oppvekstvilkår

Guovdageaidnusamfunnet har utfordringer knyttet til barn og unges oppvekstvilkår. Vi har over tid hatt utfordringer knyttet til høy arbeidsledighet, barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt, samt trangboddhet. Dette er forhold som påvirker barns oppvekstvilkår og øker risikoen for utenforskap.

Psykiske helseplager er en økende bekymring, spesielt blant ungdom. Ungdata undersøkelsen fra 2024 viser en negativ trend knyttet til egenrapporteringen om helse og psykiske plager. Prosentandelen av unge som er fornøyd med lokalmiljøet er blitt lavere de siste årene, og man er

mindre fornøyd enn de unge i landet som helhet. Undersøkelsen viser også en negativ trend knyttet til rusmidler.

Ungdata 2024 viser at ungdomsskoleelevene i Guovdageaidnu suohkan er mindre fornøyd med skolen de går på enn landet for øvrig, og langt høyere tall for skulking og bruker langt mindre tid på lekser og skolearbeid enn landet for øvrig.

Barnetallet vil falle i årene som kommer med konsekvenser på inntektssida. Dette betyr at omsorgssektoren i Kautokeino vil være i en kontinuerlig omstilling i årene framover.

Folkehelse og livsmestring

Guovdageainnu suohkan har en folkehelseoversikt fra 2019. Den er ikke oppdatert i forkant av arbeidet med denne planstrategien. Folkehelseutfordringene er imidlertid omtalt i kunnskapsgrunnlaget.

Guovdageaidnusamfunnet har alvorlige folkehelseutfordringer. Blant utfordringene er overvekt, diabetes, hjerte- og karsykdommer, muskel og skjelettplager, høyt blodtrykk, og psykiske helseplager. En del av dette er livsstilssykdommer ofte som følge av fysisk inaktivitet, røyking og usunt kosthold. Presset mot den samiske levemåten, samehets og diskriminering over lang tid gir også helsemessige utslag.

Guovdageaidnusamfunnet har utfordringer knyttet til vold og overgrep. Studier viser at samiske samfunn opplever høyere forekomst av vold og overgrep enn mange andre deler av Norge. Det ser vi også i Guovdageaidnu, blant annet gjennom tallene for anmeldte tilfeller av vold og mishandling. Ungdata undersøkelsen fra 2024 blant elevene på videregående skole viser at ungdom i Guovdageaidnu er mer utsatt for seksuell trakassering enn ungdom i landet. Vold og overgrep påvirker både enkeltpersoner og lokalsamfunnet som helhet. Dette er komplekse problemer som berører flere aspekter av livet, inkludert fysisk og psykisk helse, familiestrukturer og tryggheten i lokalmiljøet.

Eldreomsorgen

Antall eldre vil øke i tida som kommer. Det ligger an til en dobling av antall personer over 80 år i løpet av en tiårsperiode (fra 175 i 2022 til 364 personer i 2035). Det har innvirkning på hvordan Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune bør planlegge samfunnsutviklinga generelt, og for dimensjonering av eldreomsorgen spesielt. Det er påkrevd med en satsning på Guovdageaidnu som et aldersvennlig samfunn.

Kultur

Kautokeino har et levende kulturliv. Samisk kultur, identitet og levesett er sentralt i samfunnslivet og det samiske er en viktig bærebjelke for kommunen. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune som det kulturelle hovedsenteret i det nordsamiske området ønsker å være en foregangskommune når det gjelder satsning på samisk kunst og kultur.

Boligsosialt arbeid

Framtidig boligbehov må ses i sammenheng med den demografiske utviklingen. Guovdageaidnu har over tid hatt et utfordrende boligmarked. Det er få boliger til salgs og det er få eller ingen

ledige boliger ledige på leiemarkedet. Dette har vært med på å skape økte priser i boligmarkedet. Det er blitt vanskeligere for de med lav inntekt og langvarige økonomiske utfordringer å komme inn på boligmarkedet.

Bolig er ett grunnleggende behov og uten bolig har ikke folk mulighet til å etablere seg, bli boende eller flytte til kommunen. Det å eie egen bolig gir økonomisk trygghet, denne økonomiske tryggheten går ofte i arv mellom generasjoner. Dette vil kunne bidra til å løfte flere ut av fattigdom og trangboddhet. Det vil også skape stabilitet og gode oppvekstvilkår for barn.

På grunn av kommunens demografiske utvikling er det særlig utfordrende for innbyggere i Kautokeino kommune å få lån til bolig bygging og kjøp av bolig fra ordinære banker. For å kompensere for dette er det viktig at kommunen øker og fortsetter å ta opp startlån for videreutlån til kommunens innbyggere. For mange er startlån eneste mulighet for å få finansiert egen bolig. Dette gjør at boligmarkedet står omtrent stille og kan samtidig skape en større utflytting.

Boligmassen i Guovdageaidnu består i hovedsak av eneboliger, og andelen leiligheter er lav. Dette gir liten mobilitet i boligmarkedet. Det vil bli viktig fremover å vurdere hvordan kommunen kan bidra til økt sirkulasjon og dermed større mobilitet i boligmarkedet, samt bedre tilrettelegging for boligbehovet for den voksende aldersgruppen over 67 år. Kommunen bør tilrettelegge med boligsosiale verktøy slik at eldre kan få tilpasset sin bolig for å kunne bli boende hjemme lengre.

Trafikksikkerhet

Trafikksikkerhetsplanen er et viktig styrings- og arbeidsdokument for alt trafikksikkerhetsarbeid i kommunen. Kommunens overordnede mål er at det ikke skal være drepte eller skadde i trafikken. Kommunen har et særlig fokus på barn og unge, og barn og unge skal ha trafikksikker hverdag og ungdom trygge trafikanter. I framtida skal Guovdageaidnu være en kommune som legger til rette for at flere velger å gå og sykle.

For å møte utfordringsbildet må vi gjøre følgende:

Folkehelse: I den nye kommuneplanens samfunnsdel vil det legges opp til at folkehelse er et gjennomgående tema i Guovdageainnu suohkans plansystem. Det vil derfor ikke legges opp til en egen folkehelseplan. Det skal utarbeides en ny folkehelseoversikt i 2027, slik at den vil foreligge før arbeidet med neste planstrategi starter opp.

Oppvekst: Gode oppvekstvilkår er nødvendig for den sosial bærekraftsdimensjonen og for å gjøre Guovdageaidnusamfunnet trygt, inkluderende og mangfoldig. Guovdageaidnu suohkan har en oppvekstplan som gjelder til 2025. Det er behov for en helhetlig gjennomgang av oppvekstsektoren i Guovdageaidnu for å møte de sammensatte utfordringene man har i samfunnet. Dette er nødvendig for å sikre god kvalitet i tjenestene og møte utfordringene kommunen har knyttet til folkehelse, trivsel og utenforskap blant barn og unge. I barnevernsreformen som kom i 2022 kom det et lovkrav om alle kommuner skal ha Forebyggende plan for omsorgssvikt og adferdsvansker. Det er ikke krav om at dette skal være egen plan. Det er derfor hensiktsmessig å inkludere den i det pågående arbeidet med ny oppvekstplan for kommunen

Helse- og omsorg. Det er behov for en helhetlig helse- og omsorgsplan. Helse- og omsorgsplanen skal være på et overordnet nivå, med anbefalinger på hvilke fagplaner som kommunen må prioritere å få på plass. Guovdageainnu suohkan har i dag plan for kreftomsorg gjeldende til 2024 og demensplan gjeldende for 2025, og har i den forrige planstrategien vedtatt at kommunens skal ha plan for habilitering og rehabilitering. Disse planene skal vurderes og evt. inngå i den nye helse- og omsorgsplanen som fagplaner.

Vold i nære relasjoner: Handlingsplan mot vold er ikke en lovpålagt plan, men mange kommuner har valgt å forankre arbeidet i plan. Guovdageainnu suohkan har handlingsplanen Oadjebas Guovdageainnus/ Trygg i Kautokeino som gjaldt til 2023. Denne revideres i 2024. I forbindelse med helse- og omsorgsplanen vurderes det om temaet skal inngå i helse- og omsorgsplan.

Ruspolitisk handlingsplan: Guovdageainnu suohkans ruspolitiske handlingsplan gikk ut i 2020. Å utarbeide en alkoholpolitisk handlingsplan er en lovpålagt oppgave som bør behandles i hver kommunestyreperiode. Det anbefales at den sees i sammenheng med rusmiddelpolitisk plan, noe som er gjort i Guovdageainnu suohkan

Boligsosial handlingsplan. I juli 2022 trådte ny boligsosial lov i kraft. Den pålegger kommunen å ha oversikt over behovet for både tilpassede og ordinære boliger, som et grunnlag for arbeidet med kommunens planstrategi. Oversikten skal legge grunnlaget for arbeidet med å mål og strategi for å møte utfordringene. Ifølge nytt lovverk har kommunen frist til 2027 med å få på plass oversiktsarbeidet, og mål og strategier for det boligpolitiske arbeidet. Kommunestyret har vedtatt en boligsosial plan som gjelder til 2025. Det boligsosiale arbeidet berører fagområder i alle sektorer og alle de tre bærekraftsdimensjonene, og det legges derfor opp til at dette er et gjennomgående tema i hele plansystemet. Det vil være særlig relevant i helse- og omsorgsplanen og oppvekstplanen.

Idrett og kultur: Guovdageainnu suohkan har en kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet 2022-2026 har som overordnet mål å sikre alle innbyggere mulighet til å delta i idrett og fysisk aktivitet gjennom en helhetlig plan for anleggsutbygging og tilrettelegging innenfor idrett og friluftsliv og egenorganisert aktivitet. Anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv som det søkes spillemidler til må være innarbeidet i en kommunal plan. Det samme gjelder søknad om støtte til kulturbygg.

Et aktivt kultur- og idrettsliv har betydning for å kunne nå bærekraftsmålene i den sosiale dimensjonen og er viktig for å nå samfunns målet som er foreslått i den nye kommuneplanens samfunnsdel om inkludering og et mangfoldig samfunn, i tillegg til folkehelse. Det er mange sektorer som må ta ansvar for at kommunen har et godt kulturliv. I tillegg er kulturlivet helt avhengig av frivillig sektor. Når plan for idrett og fysisk aktivitet skal rulleres, bør man vurdere om det skal være en ny felles plan for idrett og fysisk aktivitet, og kultur. Det vil gi mulighet se hele kulturfeltet i sammenheng.

Trafikksikkerhet: Guovdageainnu suohkan har en kommunedelplan for trafikksikkerhet som gjelder til 2025. Denne endres til en temaplan, og revideres i 2026. Et viktig fokus i revideringa er at i framtida skal Guovdageaidnu være en kommune som legger til rette for at flere velger å gå og sykle.

Konklusjoner:

- Folkehelseoversikten skal utarbeides i 2027.
- Ny plan for oppvekst vedtas i 2026. Plantype temaplan.
- Ny Helse- og omsorgsplan. Planen avklarer hvilke fagplanen som skal inngå i helse- og omsorgsplanen. Inntil da videreføres gjeldende fagplaner. Plantype temaplan.
- Ruspolitisk handlingsplan revideres i 2025. Plantype temaplan.
- Oadjebas Guovdageainnus/ Trygg i Kautokeino revideres i 2024.
- Plan for idrett og fysisk aktivitet revideres i 2026. Vurderes å omfatte både idrett og kultur. Plantype endres fra kommunedelplan til temaplan.
- Boligsosial handlingsplan fases ut og skal være et gjennomgående tema i plansystemet
- Trafikksikkerhetsplan revideres i 2026. Endres til plantype temaplan.

4.4 Klima- og miljømessig bærekraft

Utfordringsbildet

Kommunen står overfor store utfordringer som vil kreve stor innsats i møte med tiltakende miljø-, klima- og naturutfordringer. Klimaet i Kautokeino har endret seg betydelig det siste århundret og vil fortsette å endre seg fremover. Klimakrisen henger tett sammen med naturkrisen, med tap av arter og truede økosystemer på land og i vann.

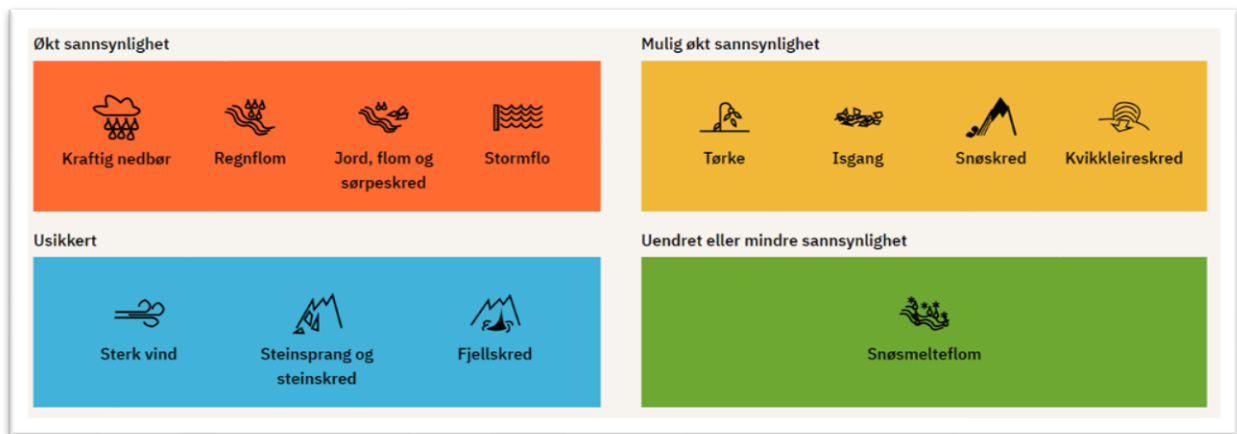
Klimaendringer og klimatilpasning

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en kommune hvor klimagassopptak er større enn klimagassutslipp. Data som gjelder klimagassopptak er fra 2015, og den totale arealbruken er ikke vesentlig forandret siden den gang. Som Norges største kommune i areal er det mye vann, myr og skog, som bidrar til opptak av klimagasser.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har et klimagassutslipp på 3,8 tonn CO₂e pr innbygger. Kommunen har et totalt klimagassutslipp på 10 926 tonn CO₂e i 2022, noe som var en økning på 2,6% fra året før. Det har vært en nedgang i klimagassutslippene siden 2013. Den største delen av klimagassutslippene er veitrafikk, hvor tunge kjøretøy er den største kilden til utslipp. E45 går gjennom kommunen, en stor transportkorridor for tungtransport til og fra Finnmark.

Denne klimaprofilen, utarbeidet av Norsk Klimaservicesenter, oppsummerer hvilke konkrete utslag klimaendringene kan gi i Kautokeino og andre kommuner i samme fylke, fram mot slutten

av århundret:

Kommunen må planlegge for klimatilpasninger da framskrivningene for klimaendringer viser at ekstremvær vil forekomme hyppigere enn tidligere. Dette gjelder spesielt overvannshåndtering og utbygging i 100-metersbeltet for strandsone/sone for vassdrag.

Kommunal planlegging er viktig for å redusere utslipp av klimagasser og energiforbruk. Beslutninger om lokalisering, byggemåte og utforming av bebyggelse, infrastruktur og tjenester, kan påvirke utslipp og energiforbruk i lang tid framover. Derfor må vi alt nå ta hensyn til målet om et lavutslippssamfunn i 2050. Dersom vi forblir tilpasset dagens klima, så er vi sårbare. Vi må styrke vår robusthet og tilpasningsevne til forventede klimatiske forholdene for å unngå store utfordringer og kostnader i fremtiden

Samfunnssikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerhet og beredskap vil i større grad måtte fokusere på klima, miljø og geopolitiske situasjoner enn tidligere, noe som understrekes fra både nasjonalt og regionalt hold. Dette vil få konsekvenser for Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommunes drift i årene som kommer. Vi må ta høyde for endringene som i det aller meste av kommunale planer som utarbeides/revideres fremover. Beredskap, samfunnssikkerhet og totalforsvar berører hele samfunnet på tvers av alle sektorer. Det omfatter forebygging og hverdagens grunnberedskap, håndtering av situasjoner, opprettholdelse av tjenester og funksjoner i hele krisespekteret samt evnen til å forsvare landet i konflikt eller krig. Situasjoner og hendelser kan være utløst av naturen, være utslag av tekniske eller menneskelige feil, eller av bevisste handlinger fra kriminelle eller statlige aktører.

Forhold som klima, miljø og geopolitikk har lite fokus i gjeldende overordnet ROS-analyse, dette er forhold vi vil måtte endre på ved neste revisjon. Kommunen har flomkart utarbeidet av NVE og det er gjort noen forebyggende tiltak både i Kautokeino og i Máze, men om dette er tilstrekkelig må vurderes nærmere. Samtidig ser vi at når det først oppstår en uønsket hendelse så får dette følger for flere områder, noe som stiller store krav til kommunens beredskapsarbeid generelt og minst i forhold til tilgang på personellressurser under hendelsen. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune er i beredskapssammenheng en liten virksomhet, selv om vi er en «stor» arbeidsgiver i lokalsamfunnet, noe som kan gjøre det krevende å få løst alle oppgaver under en uønsket hendelse. Et annet moment her er vår geografiske plassering, som tilsier at det vil ta tid før vi eventuelt vil kunne få assistanse fra andre beredskapsaktører og kommuner. Avstander

innad i kommunen kan i seg selv utgjøre en risiko ved uønskede hendelser. Behovet for øvelser antas å måtte øke i årene som kommer.

Bærekraftig arealbruk

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er landets største kommune i areal. Det meste av arealet i kommunen er avsatt til LNFR-formål, noe som er naturlig i og med det store arealet og det lave folketallet. Sikring av arealer til LNFR-formål er viktige for å oppnå FNs bærekraftsmål. Vår utmark gir oss kortreist, miljøvennlig og sunn mat. Våre vannressurser er rene, og forsyner oss med rent vann. Ren luft bidrar til god helse. Den tradisjonelle samiske bruken av naturen er basert på et verdisyn som vektlegger respekt for menneskets totale avhengighet av naturen; man tar det man har behov for og ikke mer, og man forvalter naturgodene også med tanke på kommende generasjoner. Dette kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet. Det er viktig at forvaltning av arealer, verdier og ressurser hensyntar samisk naturforståelse og -bruk.

Reindriftsnæringen er en viktig kulturbærer og næring, og med stor betydning for mange i Guovdageaidnu. Store arealer i kommunen er beite- og flytteområder for rein. Reindrifta er en arealavhengig næring og er sterkt presset på grunn av tap av beiteområder. Reindriftsnæringen er blant de som rammes hardest av klimaendringer. Kriser i reindriftsnæringen berører store deler av kommunen.

Befolkningen i Guovdageaidnu bruker utmarka gjennom hele året til multeplukking, fiske, egen vedhogst og til turgåing. Meahcásteapmi har stor betydning for mange av innbyggerne i Guovdageaidnu. Meahcásteapmi inkluderer en rekke aktiviteter som bærplukking, jakt, fiske, og sanking av urter, som ikke bare er fritidsaktiviteter, men også en del av den økonomiske virksomheten i samiske samfunn.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en kommune med mange barmarks- og snøskuterløyper, noe som gir befolkningen tilgang til store utmarksområder. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har ca 230 km løyper på barmark, og ca 900 km med scooterløyper. Kommunen har adgang til å gi dispensasjoner. Når det gis dispensasjoner må hensynet til naturmangfold ivaretas samtidig som tradisjonell bruk av utmark også ivaretas. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en dispensasjonspraksis fra motorferdselloven som er lokalt tilpasset der man legger stor vekt på lokale ferdselsbehov og tradisjoner i sin dispensasjonsbehandling. Årlig er det 1400-1500 dispensasjoner til forskjellige høstingsområder i løpet av året. 35-40 % av disse er på barmark.

Boliger og bebyggelse

Kommunen avgjør hvor boliger kan bygges, hvilke tettsteder og bygder skal prioriteres og hvor man kan tillate spredt boligbygging og fritidsboliger. I et bærekraftperspektiv så gir spredt boligbygging større avstander, flere klimagassutslipp, økt ressursbehov og økte kostnader for kommunal tjenesteyting. Infrastruktur (veg, vann, avløp og overvann) koster mye å etablere og vedlikeholde. For Guovdageainnu suohkan s arealplanlegging er det viktig å ha med seg at man står overfor en aldrende befolkning med et økende behov for helse- og omsorgstjenester. For å utnytte det eksisterende best mulig, og kutte kostnader for innbyggerne, er det fornuftig arealbruk å fortette bebyggelsen i Máze og Guovdageaidnu márkan. Det er pr. 2024 14 ledige

Ofelaš Sámis - Veiviseren i Sápmi

boligtomter i Guovdageainnu márkán, og det er startet opp planarbeid for et boligområde i Loanodievvá.

For å møte utfordringsbildet må vi gjøre følgende:

Samfunnssikkerhet og beredskap: Guovdageainnu suohkan skal være en trygg kommune å bo og ferdes i. Kommunen skal være forberedt på å håndtere uønskede hendelser, og skal jevnlig revidere en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) som skal være forankret i kommunestyret. Ut fra denne analysen skal kommunen ha en overordnet administrativ beredskapsplan. Den rulleres i 2026. Det gjøres en administrativ oppdatering når det skjer endringer f.eks. ny person i rolle etc.

Hovedplan for vann, avløp og vannmiljø 2022-2034 gir strategiske og overordnede føringer for vannforsyninga og avløpshåndteringa i Guovdageainnu suohkan. Guovdageainnu suohkan har ansvar for å sikre nok og rent vann til befolkningen og at avløp fra befolkningen forårsaker minst mulig forurensning. Planen går over en periode tolv år og det er ikke kommet fram behov for å revidere denne planen i denne planperioden.

Samisk naturbruk: For Guovdageainnu suohkan er det viktig at forvaltning av arealer, verdier og ressurser hensyntar samisk naturforståelse og -bruk. Dette perspektivet vil ivaretas i den nye samfunnsdelen med arealstrategi, og skal følges opp videre i plansystemet for øvrig. Det legges ikke opp til en egen temaplan.

Kulturminner: Med vår arealbruk er det viktig at vi sikrer de mest verdifulle kulturminnene vi har. Gjennom å utarbeide en kulturminneplan vil kommunen kunne synliggjøre de mest verdifulle kulturminnene, og hvordan man skal ivareta og utnytte disse. Sametinget anbefalte i sin høringsuttalelse til forrige planstrategi at kommunen utarbeider en kulturminneplan. Det kan vurderes om den skal inngå i kommuneplanens arealdel, men det er ikke lagt opp til revidering av denne i perioden.

Klima og klimatilpasning: Dette skal ivaretas i kommuneplanen eller egen kommunedelplan. Guovdageainnu suohkan har en klima- og energiplan fra 2012. Denne bør fases ut. Kommuneplanens samfunnsdel gir overordnede føringer for kommunens arbeid med klima og klimatilpasning, og klima skal være et gjennomgående tema i Guovdageainnu suohkans plansystem.

Konklusjoner:

- Plan for overordnet beredskap rulleres i 2026
- Hovedplan for vann, avløp og vannmiljø videreføres
- Kulturminneplan utarbeides. Plantype temaplan
- Klima og energiplan fases ut, og blir et gjennomgående tema i plansystemet.
- Samisk naturbruk omtales i kommuneplanens samfunnsdel og i arealstrategien, og skal følges opp i planverket for øvrig

4.5 Økonomisk bærekraft

Utfordringsbildet

De siste års hendelser har rammet økonomi, samfunn og næringsliv hardt og resultert i store endringer i de økonomiske rammebetingelsene. Fremover vil det være stor usikkerhet til den økonomiske utviklingen og hvordan den vil påvirke kommuneøkonomien. I dette perspektivet er det en utfordring å legge til rette for en forvaltning av kommunens midler som tilfredsstillende brukernes behov for tjenester og samtidig bidrar til å opprettholde et økonomisk handlingsrom. Kommunen må ha et mål om å bygge opp reserver som kan benyttes til å dempe økonomiske utfordringer som følge av globale og nasjonale endringer i økonomiske rammebetingelser.

Utfordringsbildet for Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune peker på store samfunnsmessige utfordringer, som endringer i demografi og tjenestebehov, rekrutteringsutfordringer, klima og næringsstruktur. Disse komplekse utfordringene vil også få stor betydning for kommunens økonomi. Omstilling og effektivisering blir derfor nødvendig for å opprettholde god kvalitet i tjenestetilbudet. Vi vil måtte gjøre vanskelige prioriteringer, og trenger kompetanse for å møte de kommende innsparingene og omstillingene på en god måte.

Den tradisjonelle måten å møte demografiutfordringer på har vært med næringsutvikling og jobbskaping. Utfordringsbildet er imidlertid mer sammensatt, og må møtes med et langt bredere spekter av tiltak. Konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene er utredet. Endringer i det nye inntektssystemet for kommunene slår ikke positivt ut for kommunen. De årlige overføringene gjennom inntektssystemet vil redusere kommunens økonomiske handlingsrom fremover.

Kommuneøkonomi

Kommunene fikk i årene 2021-2022 økt det økonomiske handlingsrommet. Økningen var, som forventet, midlertidig. Perioden med høye skatteinntekter ser ut til å være over. I gjeldende økonomiplanperiode er det lagt opp til netto negative driftsresultat. Kommunens lånegjeld overstiger det årlige inntektsnivået. Selv om kommunen har frie midler i form av et disposisjonsfond, vil en planlagt drift med netto negative driftsresultat og høy lånegjeld, ikke være økonomisk bærekraftig på lang sikt.

Kommunens inntekter skal disponeres slik at det gis gode tjenester til kommunens innbyggere. Å bygge opp store disposisjonsfond og reserver bør derfor ikke være et mål i seg selv, men det er fornuftig å ha oppsparte midler på disposisjonsfond som en økonomisk buffer.

Disposisjonsfondet skal gi et større handlingsrom for framtidige tiltak, og være en økonomisk buffer hvis det kommer uforutsette utgiftsøkninger eller inntektssvikt. Kommuner med et godt økonomisk handlingsrom vil kunne møte innstramminger eller uforutsette hendelser ved å redusere driftsresultatet eller bruke av reserver, uten at det får direkte konsekvens for tjenestetilbudet. Dersom kommunen ikke legger om dagens drift, vil det på sikt gå utover kommunens tjenestetilbud. Utfordringen er å ta omstillingen raskere enn tjenestebehovet endrer seg. Utviklingen så langt gir signaler om at endringen i tjenestebehovet allerede har slått ut. Økning av gjeld og kapitalutgifter tar en større og større del av driftsinntektene og det blir mindre igjen til produksjon av tjenester.

Det legges opp til at Guovdageainnu suohkan skal vedta to viktige sektorplaner i kommunestyreperioden, helse- og omsorgsplan og oppvekstplan. Omstillingsbehovet og sikring av en økonomisk bærekraftig tjenesteproduksjon vil være viktig tema i planene.

Arbeidsplasser og næringsutvikling

De siste 10 årene har det vært en økning i antall arbeidsplasser, også sammenlignet med gjennomsnittet for disse årene. 31% av de sysselsatte er over 55 år, noe som skaper et stort behov for rekruttering fremover. Fram til 2021 var det vekst i privat næringsliv, spesielt basisnæringer, men nedgang i besøksnæringer og offentlig sektor. Omsetningen blant de 50 største bedriftene økte med 16% i 2021 etter utflating i 2020. Lønnsomheten har styrket seg, med en vekst i antall bedrifter med positive resultater.¹

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune omstillingsstatus for perioden 2019-2025. Omstillingsprogrammet skal bidra til å skape nye arbeidsplasser og sikre eksisterende arbeidsplasser. Samt øke robustheten i næringslivet og bidra til å øke innovasjonsevnen. Bakgrunnen for omstillingsstatusen er at kommunen er i en svært alvorlig situasjon, både nærings- og samfunnsmessig, med pågående omstilling i reindrifta, høy ledighet og barnefattigdom. «Ny utviklingsanalyse og samfunnsanalyse» er en analyse utarbeidet i 2019 om potensialet i kommunen og anbefaling av satsingsområder, og viste at Kautokeino har en av de mest ensidige næringsstrukturene i Finnmark når man bare ser på privat sektor. Kautokeino er sterkt orientert/spesialisert mot reindrift med tilhørende næringsmiddelindustri (slakterier). Tradisjonelt jordbruk utgjør under 10 sysselsatte. I motsetning til i resten av Finnmark har man imidlertid også en del tekstilindustri og annen industri (gull og sølvvarer, lavvo produksjon).

Det er Ovddos AS som har ansvaret for å forvalte omstillingsprogrammet. Selskapet jobber med å behandle prosjektsøknader og utvikle egne prosjekter i henhold til gjeldende omstillingsplan.

Boliger og bosetting

Boligmarkedet må henge sammen med befolkningssammensetningen i kommunen og utviklingen i næringslivet. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune mangler for utleieboliger, noe som kan gjøre det vanskelig for næringslivet å rekruttere.

Det er mangel på boliger både i Máze og Guovdageaidnu márkan. Máze har en utdatert kommunedelplan, og mangel på tomter både for næring og boliger er en begrensning for utvikling. Det er regulert to boligområder i Øvre Máze hvor det er ubebygde tomter.

Bosetningsmønsteret i Guovdageaidnu med spredt bosetting kan være en utfordring for kommunen som tjenesteyter. Et spredt bosettingsmønster betyr større kostnader for kommunale tjenester, som bygging og vedlikehold av vei, vann og avløp, omsorgstjenester og skole- og barnehagestruktur. Samtidig er det å legge til rette for at man kan bo i de tradisjonelle samiske bygdene viktig for identitet og stedstilhørighet. Mange av de som flytter fra de mindre bygdene i kommunen flytter ut av kommunen. I framtida må kommune og innbyggere/frivillige i større grad samarbeide om tiltak som sikrer god livskvalitet og gode levekår.

¹ Utviklingsanalyse 2022 Guovdageaidnu – Kautokeino kommune. BDO.

Arealer til næringsutvikling

Arealplaner er viktig for alle bærekraftsdimensjonene, også den økonomiske dimensjonen. Tilgangen på næringsareal, planlegging av og tilrettelegging av næringsarealer og utbygging i tråd med andre hensyn som og naturmangfold, kan styrke næringsutviklingen og gi økt verdiskaping. Utforming av nærområdet har stor betydning for trivsel og livskvalitet.

Næringsområdene i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en annen struktur enn i andre kommuner. Store offentlige arbeidsplasser og offentlig og privat tjenesteyring er samlet i Kautokeino sentrum. Mindre private bedrifter som verksted, kjøttutsalg, duodji og annet, ligger også inni boligbebyggelsen. Det er regulert flere områder til næring i sentrum, og Hånnomaras er regulert for industri. Det er pr. 2024 2 ledige tomter i Hånnomaras næringsområde, og det er varslet om oppstart for planarbeid for utvidelse av området. Det er ikke regulert næringstomter i Máze, noe som er en begrensning for utvikling.

Kommunen har de senere årene hatt en økt satsning på reiseliv. I gjeldende arealdel er det ikke avsatt særskilt areal til reiselivsetableringer, da de i stor grad var knyttet til opplevelser, og mindre til bygninger og areal. Den økte satsningen har ført til et behov for å planlegge areal for reiselivet.

I arealdelen ønsker kommunen at lokal næringsvirksomhet i større grad samles i sentrum fordi bedriftene da kan trekke kunder/besøkende til hverandre, og dessuten bli mer synlige for andre enn lokalkjente.

Samfunnsanalyse og mulighetsstudie for Máze

Det er et mål for Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune å opprettholde og utvikle lokalsamfunnet Máze, som har en stor betydning for samisk kultur, språk og samfunnsliv. Det er derfor i 2023 utarbeidet en samfunnsanalyse og mulighetsstudie for Máze.

I Máze er utviklingen i folketallet svært negativ med en nedgang på 20% i perioden 2012-2022. I 2012 bodde det 268 innbyggere på stedet, mens det i 2022 var registrert 215 innbyggere. En nedgang på 53 innbyggere er betydelig for et lite sted som Máze og gjør det ekstra utfordrende å opprettholde grunnleggende tjenestetilbud slik som barnehage, skole og matbutikk.

Samfunnsanalyse peker 3 kritiske forutsetninger som må være på plass for å opprettholde bosetting i Máze: et langsiktig, trygt og godt barnehagetilbud til alle barn i førskolealder som ønsker det, et langsiktig, trygt og godt skoletilbud for 1.- 10. klassetrinn og tilgang på byggeklare tomter og boliger til leie.

For å møte utfordringsbildet må vi gjøre følgende:

Strategisk næringsplan – Det er et behov for å se overordnet på hvordan kommunen skal jobbe sammen med næringslivet for å bli en næringsvennlig kommune. Herunder vi man måtte avklare behov rundt arealer, strategier, markedsføring, kompetanse og innsikt i utfordring og muligheter til de viktigste næringene, og legge til rette for nyetablering og vekst. Omstillingsselskapet Ovddos AS har påtatt seg ansvaret for å utarbeide en strategisk næringsplan i løpet av 2025.

Kommunedelplan Máze. Det er i forrige planstrategi vedtatt at kommunedelplanen for Máze, som er fra 1997, skal revideres. Arbeidet er startet opp, og planen vedtas i 2026.

Ofelaš Sámis - Veiviseren i Sápmi

Kommunedelplan Márkan. Kommunedelplanen videreføres. Det er ikke nye behov som skal løses gjennom en planprosess.

Helse- og omsorgsplan og oppvekstplan – Disse to temaplanene må planlegge for de demografiske endringene og endringene i tjenestebehov, ved å ha fokus på omstilling og effektivisering.

Konklusjoner:

- Strategisk næringsplan vedtas i 2025.
- Kommunedelplan for Máze revideres. Vedtas i 2026
- Kommunedelplan for Márkan videreføres.

5. Planstrategi 2024 – 2027

Plan	Plantype	Type endring	Startår	Vedtaksår
Kommuneplanens samfunnsdel	Kommuneplan	Revidering	2017	2025
Kommuneplanens arealdel	Kommuneplan	Videreføres	2017	
Kommunal planstrategi	Planstrategi		2024	2024
Budsjett og handlingsdel med økonomiplan (HØP)	Økonomiplan med handlingsdel	Rullering	2024	2024 2025 2026 2027
Kommunedelplan for Máze	Kommunedelplan	Revideres	1997	2026
Kommunedelplan Márkan	Kommunedelplan	Videreføres	2017	
Oppvekstplan	Temaplan	Revidering	2019	2026
Helse og omsorgsplan	Temaplan	Ny		2025
Ruspolitisk handlingsplan	Temaplan	Revidering		2025
Oadjebas Guovdageainnus	Temaplan	Revidering		2025
Plan for idrett og fysisk aktivitet	Temaplan	Revidering		2026
Boligsosial handlingsplan	Temaplan	Avsluttes	2020	
Trafikksikkerhetsplan	Temaplan	Revidering		2026
Plan for overordnet beredskap	Temaplan	Rullering		2026
Hovedplan for vann, avløp og vannmiljø	Temaplan	Videreføres		
Kulturmiljøplan	Temaplan	Ny		2027
Klima og energiplan	Kommunedelplan	Revideres	2012	2027
Strategisk næringsplan, med særskilt fokus på tradisjonelle samiske næringer, reindrift og meahcásteapmi	Temaplan	Ny		2026

Rullere: Oppdatering av planen i forhold til dagens kunnskap og supplering innenfor eksisterende rammer.

Revidering: Se på hele/deler av planen, herunder mål og prioriteringer.

6. Kommunestyrets vedtak sak 68/24

Kommunestyrets vedtak, med 18 mot 1 stemme:

Kautokeino kommunestyre vedtar planstrategien for Guovdageainnu suohkan-Kautokeino kommune for perioden 2024-2027 med følgende endringer:

Istedenfor "Kulturminneplan" så skal det stå "Kulturmiljøplan"

Kommunestyret viser til at klima- og energiplan må opprettholdes og revideres innen 2027 da det er en av forutsetningene for at Kautokeino kommune skal kunne beholde bærekraftsmerket innenfor bærekraftig reiseliv. Klimaplan avsluttes ikke, men revideres innen 2027.

Kautokeino kommunestyre ønsker at strategisk næringsplan som skal behandles i 2026 skal ha særskilt fokus på tradisjonelle samiske næringer, reindrift og meahcásteapmi.